

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Ohrožené dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Bakalářská práce

Studijní program: Sociální práce

Autor: Michaela Hendrychová

Vedoucí práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Ohrožené dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne. ....

Podpis .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomáhali při získávání informací pro vznik této práce.

Ráda bych poděkovala svým kolegyním ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc za poskytnutí materiálů, jejich ochotu a vlídný přístup.

Jméno a příjmení:	<i>Michaela Hendrychová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociální práce</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Sociální práce</i>
Vedoucí práce:	<i>PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Ohrožené dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce pojednává o problematice ohrožených dětí a struktuře péče o ně v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.</p> <p>Cílem práce je zjistit, zda zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje umístěným dětem krizovou, krátkodobou pomoc v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.</p> <p>Část empirická je založena na vlastním šetření, kde jsou prezentovány případy dětí umístěných do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Cílem empirické části je prostřednictvím konkrétních případů poukázat na aplikaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí v praxi.</p> <p>Důležitým zjištěním v rámci empirické části bylo, že všechny příjmy dětí byly odůvodněné. Situace ohroženého dítěte byla v jednotlivých případech vyřešena v relativně krátké době. V žádném případě nepřesáhla doba umístění dítěte v ZDVOP maximální možnou dobu pobytu uvedenou v § 42, odst. 5 ZSPOD.</p>
Klíčová slova:	Rodina, ohrožené dítě, syndrom CAN, systém péče o ohrožené děti, sociálně-právní ochrana dětí, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
Title of Thesis:	Vulnerable Children in a Facility for Children Requiring Immediate Assistance

Annotation:	<p>The bachelor thesis deals with the issue of children at risk and the structure of care for them in facilities for children requiring immediate assistance.</p> <p>The aim of the work is to find out whether the facility for children requiring immediate assistance provides placed, short-term assistance to placed children in accordance with § 42 of Act no. 359/1999 Coll., on the social and legal protection of children, as amended.</p> <p>The empirical part is based on our own investigation, which presents cases of children placed in facilities for children requiring immediate assistance. The aim of the empirical part is to point out the application of the law on social and legal protection of children in practice through specific cases.</p> <p>An important finding in the empirical part was that all children's incomes were justified. The situation of the endangered child was resolved in a relatively short time in individual cases. In no case did the period of placement of the child in ZDVOP exceed the maximum possible period of stay specified in § 42, paragraph 5 of the ZSPOD.</p>
Keywords:	Family, Vulnerable child, Syndrom CAN, The System of Care for Vulnerable Children, Social and Legal Protection of Children, Facility for Children Requiring The Prompt Assistance
Názvy příloh vázaných v práci:	0
Počet literatury a zdrojů:	22
Rozsah práce:	59 s. (78 854 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod.....	7
1 Rodina	9
1.1 Pojem rodina.....	9
1.2 Funkce rodiny.....	10
1.3 Poruchy rodiny.....	10
2 Ohrožené dítě	13
2.1 Vymezení pojmu ohrožené dítě.....	13
2.2 Syndrom CAN	14
2.2.1 Týrání	15
2.2.2 Zanedbávání.....	16
2.2.3 Sexuální zneužívání	18
2.2.4 Zvláštní formy týrání a zneužívání.....	19
3 Systém péče o ohrožené dítě.....	21
3.1 Sociálně-právní ochrana dětí	22
3.1.1 Orgány sociálně-právní ochrany dětí	23
3.1.2 Zařízení sociálně-právní ochrany dětí	24
3.1.3 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	24
4 Empirická část	28
4.1 Dětské centrum Čtyřlístek v Opavě.....	28
4.2 Cíl práce a výzkumné otázky	30
4.3 Metodika průzkumu.....	30
4.4 Technika sběru dat.....	31
4.5 Způsob zpracování dat	33
4.6 Kazuistiky	41
4.7 Shrnutí.....	49
4.7.1 Diskuse	52
Závěr	53
Seznam použité literatury.....	55
Seznam zkratk	58
Seznam tabulek.....	59

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila ohrožené dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále ZDVOP). Toto téma jsem si vybrala nejen z důvodu svého povolání, ale také proto, že mě problematika ohrožených dětí zajímá. V současné době pracuji jako pracovník přímé péče v Dětském centru Čtyřlístek, právě na oddělení ZDVOP. Ráda bych bakalářskou práci obohatila o vlastní profesní zkušenosti z praxe.

Cílem mé práce bude zjistit, zda zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje umístěným dětem krizovou, krátkodobou pomoc v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické. Teoretická část bakalářské práce bude členěna do tří na sebe navazujících kapitol. V první kapitole bude definován pojem rodina, její funkce a poruchy. Rodina má na vývoj dítěte významný vliv. Ne každé dítě má možnost vyrůstat v milující rodině. Můžeme se setkat s dětmi, které vyrůstají v nevhodném prostředí a jsou zanedbávány. Problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je velmi závažná a patří k nejzávažnějším problémům v péči o dítě, této problematice bude věnována druhá kapitola práce. Třetí kapitola bude věnována systému péče o ohrožené dítě v České republice. Nemalá část této kapitoly bude věnována zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, která představují významné instituce v oblasti péče o ohrožené děti.

ZDVOP jsou pobytovými zařízeními určenými pro ohrožené děti zakotvenými v § 42 a následujícím zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a mají fungovat jako krizová zařízení pro akutní, krátkodobou pomoc ohroženým dětem.

Cílem výzkumné části bakalářské práce bude proto zjistit, zda je dodržován hlavní účel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, tj. zajištění krizové, okamžité, krátkodobé pomoci ohroženému dítěti v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. K tomuto využití smíšený plán výzkumu, který propojuje kvalitativní a kvantitativní strategii výzkumu, konkrétně využití případovou studii. Informace o vybraných případech umístěných dětí budu čerpat z interních zdrojů Dětského centra Čtyřlístek v Opavě a studiem spisové dokumentace.

1 Rodina

Rodina je pojem, který se s námi nese už od dávné minulosti. Podle Matouška můžeme rodinu definovat jako: „*v užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). V širším pojetí, jež se začíná rozšiřovat v USA a v některých státech EU, se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti*“ (Matoušek, 2008, s. 177).

1.1 Pojem rodina

Pojem rodina není jednoznačně definovatelný. Doposud používané definice se ve většině případů opírají o příbuzenské vztahy vznikající sňatkem či narozením vlastních dětí. V současném typu společnosti by se dalo hovořit spíše o rodinném soužití. Tradiční pojem rodiny dostává široký význam. Ve státech vyspělé civilizace existuje souběžně několik forem rodin zahrnujících všechny myslitelné kombinace biologického příbuzenství, legalizovaných či nelegalizovaných vztahů mezi dospělými i mezi dospělými a dětmi (Matoušek & Pazlarová, 2010, s. 13).

Kromě toho, že je rodina biologicky důležitá, je také jednotkou společnosti. Život jedince se ve velkém měřítku odehrává v rodině, která formuje jeho osobní vývoj a postoj k dalším sociálním skupinám. Rodina chce, aby dítě vstoupilo do společnosti s určitým druhem orientace (Matoušek, 1993, s. 10).

Podle Možného je rodina v tom nejširším vymezení definovaná jako společností uznávaný způsob, jak mít a vychovávat děti (Možný, 2006, s. 114).

1.2 Funkce rodiny

Hlavními funkcemi rodiny jsou výchova dětí a jejich emocionální podpora (Matoušek, 2008, s. 177). V současné době podle Matouška a Pazlarové (2010, s. 14) se původní funkce rodiny tenčí. Ještě v 18. století byla rodina samozřejmým prostředím a nebylo téměř možné mimo společenství rodiny přežít. V současné vyspělé civilizaci má rodina zejména tyto funkce:

- podporování socializace – vychovávání dětí,
- vztahovou podporu dospělých lidí,
- ekonomickou podporu všech členů.

Jak předpokládá Matoušek a Pazlarová (2010, s. 14-15), v prvních dvou funkcích nebude rodina zastupitelná nikdy. Od starověku proběhlo několik pokusů vychovávat děti v jiném než rodinném prostředí, ale vždy bylo následně poukázáno na nenahraditelnost rodiny. Děti vyrůstající v ústavech mohou mít nižší schopnost vcítovat se do druhých, hůře se orientují v morálních normách a mohou mít nižší sebehodnocení. Člověk potřebuje žít v pospolitosti a přednostní formou této pospolitosti je pro děti i dospělé rodina (Matoušek & Pazlarová, 2010, s. 14-15).

1.3 Poruchy rodiny

Poruchy rodiny jsou podle Dunovského (1999, s. 101) chápány jako *„situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou a vyjádřené v očekávání na přiměřené začlenění jejích členů do společnosti“* (Dunovský a kol, 1999, s. 101).

Rozdělení poruch rodiny a jejich další členění je poměrně obtížné. Podle Dunovského (1999, s. 102) je způsobeno především nestálou podobou rodiny. Rodina se mění v čase, počtem svých členů a v každé fázi jejího vývoje jsou na ni kladeny jiné požadavky.

V členění poruch by měly být rozlišovány alespoň tyto metodologické přístupy (Dunovský a kol, 1999, s. 102):

- Etiopatogenetický přístup – definuje příčiny poruchy, dobu a místo jejího vzniku, způsob jejího rozvoje i způsobení poruchy.
- Symptomatický přístup – popisuje či hodnotí stupeň a charakter poruchy rodiny a jejího vlivu na člena či členy této primární skupiny.
- Terapeutický přístup – hodnotí potřebu a spotřebu společenské aktivity jakékoliv povahy k překonání poruchy rodiny.

Jak Dunovský (1999, s. 102) uvádí, příčin poruch je velké množství a mohou být vázány na jednu či všechny základní funkce. Za jednu z nejvýznamnějších považuje poruchu funkce socializačně-výchovné. Na tomto základě jsou klasifikovány příčiny, z jakých je o dítě málo, nedostatečně postaráno či nepostaráno vůbec.

Tyto příčiny se dělí na (Dunovský, 1999, s. 102):

- objektivní – na vůli rodičů nezávislé,
- subjektivní – na vůli rodičů závislé,
- smíšené.

Pro účely bakalářské práce budu vycházet z uvedené užší definice rodiny podle Matouška. Rodinou je skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků jako sňatek či adopce (Matoušek, 2008, s. 177).

Rodina má beze sporu ve vývoji dítěte zásadní roli. Každé dítě potřebuje milující rodinu, která mu poskytne lásku a naplní jeho potřeby. Kromě primárních potřeb (jídlo, teplo) je důležité také stabilní prostředí a přítomnost stabilních osob. Tyto faktory hrají důležitou roli v dalším psychomotorickém a psychickém vývoji dítěte.

Ne každé dítě má možnost v takovéto rodině vyrůstat. Můžeme se setkat s dětmi, které vyrůstají v nevhodném prostředí, jsou zanedbávány, týrány či zneužívány. V praxi, se můžeme setkat s tím, že na špatné zacházení s dítětem se často přichází, až když jej zásadním způsobem ohrožuje nebo poškozují. Zde se setkáváme s pojmem ohrožené dítě.

2 Ohrožené dítě

Tato kapitola bude zaměřená na syndrom CAN v kontextu ohroženého dítěte a seznámí se samotným pojmem syndromu CAN a jeho jednotlivými formami. Problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je velmi závažná a patří k nejzávažnějším problémům v sociálně-právní ochraně dětí.

Ohrožené dítě podle Heluse potencionálně ohrožuje svět. Ono hrožení může vycházet z nedostatku dovedností či návyků dítěte. Může z něj vyrůst člověk, který nejenže se nebude podílet na stavbě tohoto světa, protože se tomu nenaučil, ale který bude jeho zkázou, protože ho nenávidí za všechny křivdy, které mu způsobil (Helus, 1987, s. 44).

2.1 Vymezení pojmu ohrožené dítě

Podle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“ (čl.1, zákona č. 104/1991, Sb., Úmluva o právech dítěte).

Podle občanského zákoníku se pak zletilosti a tím svéprávnosti nabývá dovršením osmnáctého roku věku, před dovršením tohoto věku lze nabýt plné svéprávnosti přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství, nejdříve však od 16 let věku. (§ 30 zákona č. 89/2012, Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů).

Svéprávností je podle občanského zákoníku myšlena „způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem“ (§ 15 zákona č. 89/2012, Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů).

V České republice legislativně upravuje pojem ohrožené dítě z hlediska sociálně-právní ochrany dětí zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Za ohrožené považuje děti, na které se zaměřuje sociálně-právní ochrana *„jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnost, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti; které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osobě než rodiči, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy...“* (§ 6 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Do této skupiny patří děti týrané, zneužívané a zanedbávané, děti zůstávající osamoceny mimo vlastní rodinu, děti dopouštějící se opakovaně útěku od rodičů nebo také děti cizinců bez doprovodu dospělé osoby. Tyto uvedené skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí (§ 6 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Za ohrožené děti jsou tak považovány všechny děti, které jsou ohroženy svým okolím, ale i samy sebou.

2.2 Syndrom CAN

Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte (dále také syndrom CAN) představuje soubor nepříznivých jevů v nejrůznějších oblastech vývoje dítěte a jeho postavení ve společnosti, zvláště v rodině. Soubor nepříznivých znaků je výsledkem úmyslného ubližování dítěti, které je způsobováno hlavními vychovateli. Syndromu CAN lze předcházet, a to odstraněním příčin a mechanismů, které jej způsobují (Špeciánová, 2003, s. 26).

V praxi se můžeme setkat s důkazy, že týrání či zneužívání dítěte je předáváno z jedné generace na další. Příznaky toho syndromu jsou velice rozmanité a mají svou časovou dimenzi, a to jak z minulosti, tak především do budoucnosti (týrané dítě – týrající rodič). Poznání syndromu CAN, jeho následné léčení a rehabilitace jsou velice náročné a vyžadují účast mnoha odborníků zabývajících se jakkoliv dítětem. Také celkové chápání syndromu se různí od trestného činu po sociálně patologický jev (Dunovský a kol, 1999, s. 235).

Týrání, zanedbávání a zneužívání dětí je problém, který se ve společnosti objevuje od nepaměti. Jeho vnímání a celkové chápání však závisí na stupni rozvoje dané společnosti (Dunovský a kol, 1999, s. 235-236).

Mezi základní formy syndromu CAN patří: týrání (tělesné a psychické), zanedbávání (fyzické, psychické) a sexuální zneužívání (Dunovský, a kol., 1999, s. 236).

2.2.1 Týrání

Za týrání se považuje zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které postižená osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří (FOD, 2021).

Tělesné týrání je definováno podle Hanušové jako *„tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěti, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo mu vědomě nebylo zabráněno“* (Hanušová, 2006, s. 7).

Psychické týrání představuje takové chování, které má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte i jeho chování. Tento typ týrání může mít formu slovních útoků, opakovaného ponižování či zavrhování dítěte. Dítě může být vystavováno závažným domácím konfliktům, násilné izolaci, omezování, vyvolávání situací, kdy dítě má stálý pocit strachu, což u něj může způsobit citové ohrožení. Rodiče mohou klást opakovaně na dítě nerealistické požadavky a vyvolat u něj pocit, že nikdy nebude pro rodiče dost dobré (Špeciánová, 2006, s. 21).

2.2.2 Zanedbávání

Hanušová definuje zanedbávání jako: *„jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte anebo ohrožuje dítě. Při psychickém zanedbávání, psychické deprivaci jde o nedostatek psychických podnětů, projevů lásky rodičů k němu“* (Hanušová, 2006, s. 7).

Podle Špeciánové (2003, s. 24) se zanedbávání vyznačuje *„nedostatkem péče, způsobujícím závažné ohrožení vývoje dítěte nebo nebezpečí pro dítě“* (Špeciánová, 2003, s. 24).

Týrané děti, jak uvádí Matoušek (1993, s. 87), jsou *„ustrašenější či agresivnější než jejich vrstevníci, ale stále s nimi mohou držet krok ve vývoji rozumových schopností. Zanedbávané dítě, které pro rodiče jakoby neexistuje, je v situaci horší“* (Matoušek, 1993, s. 87).

Zanedbávání může být dále rozlišováno na (Špeciánová, 2003, s. 24):

- tělesné zanedbávání, spočívající v selhávání při zabezpečení tělesných potřeb (výživa, ošacení, zdravotní péče),
- citové zanedbávání, které se vyznačuje selháním v zabezpečení citových potřeb dítěte (láska, smysl příslušnosti),

- zanedbávání výchovy a vzdělání, které spočívá v selhání zabezpečení možnosti plného vzdělání dítěte jako např. absence ve škole, dětská práce (Špeciánová, 2003, s. 24).

Zanedbávání dětí je v současné době považováno za jednu z nejčastěji se opakujících forem ohrožování dětí, avšak jednotná definice tohoto jevu je problematická. V praxi mnohdy dochází k propojování týrání a zanedbávání. Mnohé výzkumy však ukazují, že zanedbávání a týrání jsou rozdílnými formami špatného zacházení s dětmi, jejichž řešení vyžadují rozdílné typy intervence, terapie a prevence. Zanedbávání je velice dynamický sociální fenomén ovlivněný řadou faktorů, a to jak na straně zanedbávajících rodičů, tak na straně společnosti. Zanedbávání dětí je, pokud se nejedná o nejzávažnější formy, jako je podvýživa, společně s psychickým týráním nejméně viditelnou a nejhůře prokazatelnou skupinou dětí se syndromem CAN (Pemová & Ptáček, 2016, s. 25-27).

Toto je dáno především tím, že ostatní formy syndromu CAN jsou prokazovány na základě zjevných somatických nebo psychických poškození dětí. Symptomy těchto forem CAN jsou tudíž viditelné či diagnostikovatelné a budí pozornost odborníků i laiků (Pemová & Ptáček, 2016, s. 25-27).

Z výše uvedeného se týrání a zanedbávání od sebe liší svými rysy. Týrání dětí podle Matouška (1993, s. 87) představuje jejich nepřiměřené trestání. Zatím co zanedbáváním se míní nevšímavost rodičů vůči potřebám dítěte. Tito rodiče nereagují na pozorovatelné signály nouze nebo deprivace svých dětí. Týrání i zanedbávání se mohou objevovat v téže rodině, u téhož rodiče. Chová-li se rodič agresivně a zároveň nevšímavě, považuje se za závažnější problém nevšímavost. Při porovnání skupin týraných a zanedbávaných dětí se ukázalo, že zanedbávané dítě prosperuje hůře (Matoušek, 1993, s. 87).

2.2.3 Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání je nepatřičné vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv dotýkání se sexuálním úmyslem, styk či vykořisťování v sexuální rovině nebo pohlavní styk s dítětem. Zneužívatelem může být rodič, příbuzný, přítel i cizí osoba. Pohlavní zneužívání se dělí na bez užití tělesného kontaktu (bezdotykové), kam se řadí například exhibicionismus, a s tělesným kontaktem (dotykové) (Špeciánová, 2006, s. 22).

Do bezdotykové formy sexuálního zneužívání patří takové aktivity se sexuálním podtextem, při kterém nedochází k fyzickému kontaktu mezi pachatelem a dítětem. Patří zde zejména (Špeciánová, 2006, s. 22):

- exhibicionismus – dospělý ukazuje dítěti své genitálie;
- harrasment – je vymezován jako znepokojení či zneklidnění dítěte slovními výpady, používáním vulgarismů,
- obscénní telefonické hovory;
- přinucování dítěte k obnažení a fotografování, k prohlížení pornografií.

Dotyková forma sexuálního zneužívání zahrnuje (Špeciánová, 2006, s. 22):

- obtěžování – zahrnuje jednání, při kterém je dítě dospělým líbáno, obtěžováno, osaháváno na erotogenních zónách. Často provázeno slovním obtěžováním;
- sexuální útok – představuje obtěžování za užití násilí, které překonává odpor dítěte. Zahrnuje dotýkání na erotogenních zónách dítěte, vnikání do tělních otvorů dítěte;

- znásilnění – představuje situaci, kdy jedinec násilím nebo pod pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí dítě k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti;
- incest – představuje sexuální aktivitu mezi dvěma osobami, kterým není zákonem dovoleno uzavřít sňatek;
- komerční sexuální zneužívání – může mít podobu například dětské pornografie, dětské prostituce a obchodu s dětmi za účelem sexuálního zneužití (Špeciánová, 2006, s. 22).

2.2.4 Zvláštní formy týrání a zneužívání

Tuto skupinu tvoří systémové týrání, Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení), sekundární viktimizace, organizované zneužívání, rituální zneužívání a sexuální turismus. Systémové týrání se vyznačuje tzv. sekundární viktimizací, což znamená druhotné ubližování.

Po prvním traumatu následuje toto druhotné týrání, které je způsobené těmi, kteří by měli dítě chránit. Je způsobeno systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. Příkladem může být opakované vyslychání dítěte, kterým dochází k opětovnému vybavování traumatických zážitků, či opakované lékařské prohlídky (Špeciánová, 2006, s. 26).

Organizované zneužívání představuje závažné formy sexuálního zneužívání s rostoucím důrazem na organizovanost. Kromě dětské prostituce se sem řadí dětská pornografie. Rituální zneužívání je spojováno se symboly, mající náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku (Špeciánová, 2006, s. 26).

Problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je velmi závažná a patří k nejzávažnějším problémům v sociálně-právní ochraně dětí. V praxi je z těchto důvodů nutné mu věnovat zvýšenou pozornost odborníků i laiků. Druhá kapitola zaměřená na syndrom CAN v kontextu ohroženého dítěte byla z důvodu rozsáhlosti problému popsána poměrně stručně. Kapitola seznamuje se samotným pojmem syndromu CAN a jeho jednotlivými formami. Během svého zaměstnání ve ZDVOP se dennodenně setkávám s dětmi, které jsou oběti syndromu CAN, a to nejčastěji ze strany svých rodičů.

3 Systém péče o ohrožené dítě

V této kapitole bude stručně popsán systém péče o ohrožené dítě a zmíněna transformace tohoto systému, jejímž cílem je sjednotit roztržitost péče o ohrožené dítě a rodiny a zaměřit se na nedostatek preventivních služeb na podporu dětí rodin. V kapitole bude definován pojem sociálně-právní ochrana dětí, vymezeny orgány sociálně-právní ochrana dětí a představena zařízení sociálně právní ochrany dětí. Vzhledem k tématu bakalářské práce bude větší část věnována popisu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Jak uvádí MPSV, současný systém péče o ohrožené dítě v ČR podle poznatků k naplnění práv dětí garantovaných Úmluvou o právech dítěte plně nesměruje, a proto je nutné jej transformovat za účelem co nejkomplexnějšího naplňování práv dětí. Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny v ČR probíhá od roku 2006 a reaguje zejména na neuspokojivý stav péče o ohrožené děti a rodiny (MPSV, 2019).

Cílem transformace je zaměřit se na (MPSV, 2019, s. 8):

- roztržitost péče o ohrožené děti a rodiny (cílem je sjednotit odlišný legislativní rámec služeb pro ohrožené děti, které mnohdy spadají pod různá ministerstva i úrovně veřejné správy; v systému dochází k prolínání různých způsobů řízení, odlišnosti jsou také v naplňování práv a potřeb dítěte, metodickém vedení a financování);
- nedostatek preventivních služeb na podporu dítěte a rodiny (problém spočívá v nedostatku terénních, ambulantních a pobytových služeb zaměřených na včasnou pomoc rodině);
- návaznost financování péče o ohrožené děti a rodiny na rezortní příslušnost služeb a institucí (v případě pobytových zařízení dílčí návaznost financování na kapacity).

Současný systém umožňuje přesouvání dítěte mezi jednotlivými službami, ale chybí zde koordinovanost poskytované péče, soulad cílů jednotlivých aktérů, participace dítěte a aktivní postavení rodičů. Žádoucí je proto systém, ve kterém je maximální pozornost soustředěna na dítě, odpovědnost za zajištění pomoci dítěti je ponechána rodičům a v němž je péče o dítě koordinována a finanční prostředky jsou vázány na dítě (MPSV, 2019, s. 8).

3.1 Sociálně-právní ochrana dětí

Hlavním předmětem sociálně-právní ochrany dětí je hájit „zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte“ (§ 5 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). Cílem je poskytovat tuto ochranu bezplatně všem dětem mladším 18 let, a to bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka či náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického či sociálního původu (čl.2, zákona č. 104/1991, Sb., Úmluva o právech dítěte).

Sociálně-právní ochranu dětí vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o SPO) jako:

- „ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“ (§ 1 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Ochrana dítěte, která je širším pojmem k pojmu sociálně-právní ochrana, zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech (Špeciánová, 2003, s. 32).

3.1.1 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

„Ve smyslu hlavních principů jsou obecnými orgány určenými k ochraně dětí soudy a k poskytování sociálně – právní ochrany pak specializované orgány“ (MPSV, 2020).

Zákon o SPO v § 4 odst. 1 vymezuje jako orgány sociálně-právní ochrany dětí tyto:

- krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy),
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady a újezdní úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,

- Úřad práce ČR – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu

Jak uvádí Špeciánová (2007, s. 11), od výše zmíněných orgánů sociálně-právní ochrany dětí je potřeba rozlišovat také další subjekty, jako jsou obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny. Tyto subjekty sociálně-právní ochranu dětí rovněž poskytují, ale nejsou orgány sociálně-právní ochrany dětí. Hovoříme o tzv. výkonu sociálně-právní ochrany dětí jinými subjekty (Špeciánová, 2007, s. 11).

3.1.2 Zařízení sociálně-právní ochrany dětí

Subjekty pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí mohou výrazně přispět k ochraně dětí, a to prostřednictvím zařízení sociálně-právní ochrany dětí, která mohou zřídit.

Zařízení sociálně-právní ochrany mohou být zřízena jako (§ 39 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů):

- **zařízení odborného poradenství pro péči o děti** (např. občanské poradny),
- **zařízení sociálně výchovné činnosti** (např. centra volného času pro děti),
- **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** (např. krizová centra),
- **výchovně rekreační tábory pro děti** (výchovné působení na děti směřující k odstranění a potlačení poruch chování a k získání potřebných společenských a hygienických návyků),
- **zařízení pro výkon pěstounské péče** (zřizovatel vybaví zařízení jako byt pro rodinu s velkým počtem dětí).

S ohledem na téma bakalářské práce se z výše uvedených zařízení sociálně-právní ochrany dětí blíže zaměřím na zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

3.1.3 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP) jsou upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 42 tohoto zákona ZDVOP „poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva“.

Podle Barvínkové a Paloncyové jsou tato zařízení: „...specifickým druhem zařízení pečujících o ohrožené děti, která nelze označit ani za náhradní rodinnou péči, ani za náhradní ústavní péči“ (Barvínkové & Paloncyové, 2012, s. 13).

Poskytovaná ochrana a pomoc umístěnému dítěti spočívá v uspokojování jeho základních životních potřeb, včetně ubytování, zajištění zdravotních služeb a v psychologické a jiné obdobné péči. ZDVOP je povinné poskytovat své služby v nepřetržitém provozu, aby byla zajištěna možnost okamžitého umístění dítěte do zařízení. Jeden zaměstnanec zařízení nemůže současně zajišťovat osobní péči o více než čtyři umístěné děti (§ 42 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Nesmí se však zapomínat na další cílovou skupinu ZDVOP, kterou jsou rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu umístěného dítěte. Zařízení je povinno spolupracovat s rodinou dítěte, poskytnout jí pomoc a podporu s cílem návratu dítěte zpět do rodinného prostředí (MPSV, 2014).

Dítě se umísťuje do ZDVOP na základě jednoho ze čtyř základních právních titulů, který je důležitý z hlediska režimu pobytu dítěte v zařízení. Od způsobu, kterým bylo dítě do ZDVOP umístěno, se odvíjí maximální délka pobytu dítěte v zařízení (§ 42 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Je-li dítě umístěno do ZDVOP na základě rozhodnutí soudu; jedná se o dobu „stanovenou v rozhodnutí soudu o výchovném opatření podle § 13a, kterým byl nařízen pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo po dobu, po kterou trvá rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle § 971 odst. 2 občanského zákoníku“ (§ 42 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

V případě, kdy je dítě do ZDVOP umístěno na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, jedná se o dobu 6 měsíců. Stejně je to také v případě umístění na základě vlastní žádosti dítěte, jestliže s pobytem dítěte vyslovil souhlas rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu (§ 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Jak uvádí zákon o SPOD *„výjimečně lze tuto dobu prodloužit v případě, že si rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte prokazatelně upravují své poměry tak, aby mohli převzít dítě do osobní péče; celková doba nepřetržitého pobytu dítěte v zařízení nesmí přesáhnout dobu 12 měsíců“* (§ 42 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Délka pobytu dítěte v ZDVOP přijatého na základě žádosti zákonného zástupce dítěte může trvat nejdéle po dobu *„3 měsíců od jeho umístění do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti zákonného zástupce dítěte; v případě opakované žádosti zákonného zástupce o umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc může být dítě přijato do péče zařízení v délce dalších 3 měsíců jen s předchozím písemným souhlasem obecního úřadu obce s rozšířenou působností“* (§ 42 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Při přijetí dítěte do ZDVOP je zařízení povinné tuto skutečnost neprodleně oznámit příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které následovně je povinné se situací dítěte pracovat a hájit jeho zájmy (§ 42 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

Pokud rodiče nemohou zabezpečit výchovu dítěte, může soud jako nebytné opatření nařídit ústavní výchovu. Soud přitom před nařízením ústavní výchovy zkoumá, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby. V případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu, svěří soud dítě do ZDVOP, které má přednost před výchovou ústavní. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě (§ 971 zákona č. 89/2012, Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů).

Do ZDVOP je tak možné na základě soudního rozhodnutí přijmout děti z důvodu dlouhodobých překážek na straně rodičů. V důsledku toho dochází často k opouštění původního záměru ZDVOP poskytování krátkodobé okamžité pomoci, ale dítěti je tato náhradní péče poskytována dlouhodobě. (Barvíková & Paloncyová, 2012, s. 17-18).

V této kapitole byl stručně popsán systém péče o ohrožené dítě a zmíněna transformace tohoto systému, která v ČR probíhá od roku 2006. Jedním z hlavních cílů této transformace je sjednotit roztržštěnost péče o ohrožené dítě a rodiny a zaměřit se na nedostatek preventivních služeb na podporu dětí rodin. Dále byl v kapitole definován pojem sociálně-právní ochrana dětí, vymezeny orgány sociálně-právní ochrana dětí a představena zařízení sociálně právní ochrany dětí. Vzhledem k tématu bakalářské práce byla větší část věnována popisu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

4 Empirická část

Teoretické poznatky z první části bakalářské práce slouží jako opora pro následující empirickou část. Empirická část práce je založena na vlastním šetření, v němž budou formou případových studií prezentovány případy dětí, které jsou odkázány na systém péče o ohrožené dítě, konkrétně umístěných do ZDVOP. Informace pro tuto část budou čerpány z interních zdrojů Dětského centra Čtyřlístek v Opavě a studiem spisové dokumentace. V následující podkapitole bude toto zařízení stručně charakterizováno.

4.1 Dětské centrum Čtyřlístek v Opavě

Dětské centrum Čtyřlístek je příspěvková organizace zřizovaná Moravskoslezským krajem. Má své pracoviště v Opavě a Havířově. Mé pracoviště se nachází v Opavě a poskytuje komplexní péči v oblasti zdravotní, sociální a výchovné, a to v ambulantním či pobytovém zařízení. Zařízení v Opavě zahrnuje dětský domov, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, edukační pobyty rodičů s dětmi, následnou terénní pomoc v rodině, rehabilitační stacionář, logopedickou a psychologickou ambulanci (Dětské centrum Čtyřlístek, 2019).

Dětské centrum Čtyřlístek v režimu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v Opavě poskytuje nepřetržitou ochranu a pomoc dětem od 0 do 18 let věku. Personálně je tato služba zajištěna 9 pracovníky přímé péče, 1 koordinátorem a vedoucím pobytových služeb. Pracovníci přímé péče zajišťují poskytování péče v nepřetržitém provozu, střídají se po dvanáctihodinových směnách, tzn. denní a noční. Na směně jsou vždy přítomni dva pracovníci přímé péče. Kapacita tohoto zařízení činí max. 8 míst. Pokud by měla být do zařízení přijata sourozenecká skupina, může být tato kapacita překročena.

Cílovou skupinou jsou především děti, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo jsou jejich životy vážně a celkový vývoj ohroženy (Dětské centrum Čtyřlístek, 2019).

Častými klienty jsou děti bez péče přiměřené jejich věku, děti týrané ať už duševně či fyzicky nebo zneužívané děti, které se ocitly v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jejich základní práva (Dětské centrum Čtyřlístek, 2019).

Ochrana a pomoc ze strany zařízení spočívá v uspokojování základních životních potřeb, zdravotních služeb a často psychologické péči. Cílem je zlepšit psychický a fyzický stav dítěte. Rozvíjet potenciál dítěte ve všech složkách jeho osobnosti ve spolupráci s týmem odborníků. Dalším cílem zařízení je podpora školní úspěšnosti dítěte, smysluplné využívání volného času. Komplexní péče, která je dětem poskytována v rámci oddělení okamžité péče, je časově omezená dle podkladu, na základě něhož došlo k umístění dítěte do zařízení, a je poskytována jen po nejnnutnější dobu (Dětské centrum Čtyřlístek, 2019).

V rámci sociálního úseku je důležité aktivně spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany dětí. Prvotní je snaha o navrácení dítěte do biologické rodiny v souladu s postupy OSPOD. Pokud návrat do vlastní rodiny není možný, aktivně se podílí na předání dítěte do náhradní rodinné péče (Dětské centrum Čtyřlístek, 2019).

4.2 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem mé práce je zjistit, zda zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje umístěným dětem krizovou, krátkodobou pomoc v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k hlavnímu cíli bakalářské práce jsem stanovila na základě poznatků prezentovaných v teoretické části práce a svých profesních zkušeností výzkumné otázky:

- Na základě jakého právního titulu byly děti přijímané do zařízení dle odst. 2 § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů?
- Jaké byly příčiny umístění dětí do zařízení?
- Jak dlouho umístění dítěte v zařízení trvalo?
- Kam bylo dítě ze ZDVOP propuštěno?

4.3 Metodika průzkumu

Pro bakalářskou práci využiji smíšený plán výzkumu, který propojuje kvalitativní a kvantitativní metodu, konkrétně použiji případovou studii. Jak uvádí Mareš (2015, s 113-117), případová studie je považována za jeden ze základních typů kvalitativního výzkumu, ale zároveň badatel využívá i metody tradičně využívané v kvantitativních metodách. Ve většině případů závisí na výzkumné otázce a charakteristikách studovaného případu. Mareš uvádí, že případová studie využívá smíšený či dokonce jen kvantitativní přístup. Jednotkou případové studie je případ, čímž se rozumí hlavní předmět zkoumání. Jedná se o konkrétní entitu, například osobu, organizaci či komunitu. Pojem případová studie není snadné definovat, protože obsahuje mnoho koncepčních přístupů, typů studií a konkrétních aspektů, které se v rámci určitého případu studují.

Tento přístup má své oprávnění, protože se může provádět pomocí různých pomocných metod (pozorování, individuálními rozhovory, obsahovou analýzou dokumentace, dotazníkovým šetřením atd.). Jedná se o přístup celostní, holistický, který se snaží zachytit konkrétní případ či několik případů. Případová studie může být charakterizována jako detailní studium jednoho či několika málo případů, jimiž se snažíme zachytit složitost případu a popsat vztahy v jejich celistvosti (Mareš, 2015, s 113-117).

Případové studie uvedené v praktické části bakalářské práce slouží pro přiblížení situace dětí, které jsou ohrožené a následně umístěné do ZDVOP. Prostřednictvím konkrétních případových studií bude poukázáno na fungování tohoto zařízení v souladu s požadavky sociálně-právní ochrany dětí.

4.4 Technika sběru dat

Podle Mareše (2015, s. 127-128) je důležité si na počátku výzkumu případu definovat kritéria, podle kterých budeme případy vybírat. Dvěma základními skupinami kritérií pro výběr zkoumaných případů je náhodný výběr nebo výběr zaměřený na získání informací specifického typu. Výběr výzkumného souboru pro provedení výzkumu patří mezi obtížné fáze každé studie. Pro výzkum v této bakalářské práci jsem zvolila metodu záměrného výběru, někdy také označovanou jako účelový výběr.

Podle Miovskeho (2006, s. 135) v této metodě výzkumu cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Kritériem pro výběr je právě vybraná vlastnost nebo stav například příslušnost k určité sociální skupině.

S ohledem na cíl výzkumu bylo mým záměrem vyhledat případy ohrožených dětí, které jsou z nejrůznějších důvodů umisťovány do ZDVOP, konkrétně Dětského centra Čtyřlístek v Opavě, a jsou tak odkázány na systém péče o ohrožené děti v ČR.

Metoda záměrného výzkumu se dále člení na několik způsobů. Zde jsem zvolila záměrný výběr přes instituce, který Miovský (2006, s. 138) definuje jako: „metodu, kdy využíváme určitého typu nebo činnosti nějaké instituce, určené pro cílovou skupinu, která nás výzkumně zajímá“.

Cílovou skupinou v tomto případě jsou děti umístěné do ZDVOP, Dětského centra Čtyřlístek v Opavě.

Mezi nejpoužívanější techniky sběru dat v případové studii patří pozorování, rozhovory a analýza dokumentů. Jako stěžejní techniku sběru dat pro svůj výzkum jsem zvolila obsahovou analýzu dokumentů.

Studium dokumentů patří k neinvazivním technikám využívaným v kvantitativním i kvalitativním výzkumu. Nejzákladnější kvantitativní metodou analyzující dokumenty je obsahová analýza, kterou jsem zvolila pro svůj výzkum.

Informace o vybraných případech umístěných dětí budu čerpat z interních zdrojů Dětského centra Čtyřlístek v Opavě a studiem spisové dokumentace umístěných dětí. Případy byly zvoleny náhodně. Při náhodném výběru je důležité, aby každý jedinec měl stejnou šanci, že bude vybrán do výzkumu. Výběr jsem provedla s pomocí náhodných čísel. Prvkům, zde jednotlivým případům za rok 2019, jsem nejdříve přiřadila pořadová čísla a z nich jsem následně vybírala náhodná čísla, mechanismem výběru z osudí, který je vhodný pro menší počet jednotek.

4.5 Způsob zpracování dat

Celkově byly v rámci případové studie zpracovány čtyři případy ve sledovaném období 2019. Vzhledem k počtu přijatých dětí během tohoto období a rozsahu bakalářské práce byly zvoleny právě čtyři případy. Sledován je rok 2019 z toho důvodu, že v roce předchozím jsem do DC Čtyřlístek nastupovala a neměla bych tak o jednotlivých dětech takový přehled. Za rok 2020 by nebylo možné sledovat všechny případy až do konce, vzhledem k časovému rozložení práce na bakalářské práci. Jednotlivé případy spojuje skutečnost, že se jedná o děti umístěné do ZDVOP, Dětského centra Čtyřlístek v Opavě. Každý případ zahrnuje základní údaje o ohroženém dítěti a průběh jeho pobytu v zařízení.

V jednotlivých studiích jsem se v souladu s cílem bakalářské práce zaměřila na tyto aspekty:

- právní titul, na základě kterého bylo dítě do ZDVOP přijato;
- příčina vedoucí k umístění dítěte do ZDVOP;
- délka pobytu dítěte ve ZDVOP;
- vyřešení situace ohroženého dítěte.

Předložené případy v empirické části vycházejí z reálných skutečností, proto byly osobní údaje o dětech a jejich rodinách (tj. jména osob, data narození, adresy atd.) anonymizovány a zpracovány v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. V případových studiích nejsou uvedena žádná osobní data, která by mohla vést k odhalení jejich aktérů.

Zdrojem zkoumaných dostupných pramenů se stala spisová dokumentace umístěných dětí a dokumenty Dětského centra Čtyřlístek Opava, především pak výroční zprávy z roku 2019.

Jelikož je případová studie tvořena případy dětí, které byly ze zařízení již propuštěny, vycházela jsem z uzavřených spisů. Sociální pracovník po propuštění dítěte ze zařízení každý spis zkompletuje a zkontroluje. Poté je spis přesunut do šanonu Uzavřené spisy. Spisová dokumentace obsahuje základní údaje o dítěti, příjmovou a propouštěcí zprávu, ze kterých jsem čerpala informace o délce pobytu dítěte v zařízení. Spisová dokumentace dále obsahovala v závislosti na způsobu přijetí dítěte do zařízení rozhodnutí soudu o umístění dítěte do zařízení, žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností o umístění dítěte do zařízení, doklad o přijetí dítěte a písemnou dohodu podle § 42 odst. 8, z těchto dokumentů jsem čerpala informace ohledně způsobu přijetí a také důvodnost. Ze záznamů o spolupráci zařízení s orgány sociálně-právní ochrany, s dalšími orgány, právníckými i fyzickými osobami jsem čerpala informace o postupu vyřešení situace ohroženého dítěte. Spisová dokumentace obsahuje veškerou komunikaci týkající se dítěte, tzn. s OSPOD, s rodinou, zápisky ze schůzek.

První stanovenou výzkumnou otázkou bylo, **na základě jakých skutečností byly děti přijímané do zařízení a na základě jakého podnětu dle odst. 2 § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.**

Za sledované období 2019 bylo v rámci ZDVOP celkem přijato 38 dětí. V období od 1. ledna 2019 do 31. prosince 2019 si požádalo z vlastní iniciativy o umístění do ZDVOP, to znamená na vlastní žádost, 6 dětí, z toho 3 dívky. Dále se jednalo o umístění 8 dětí, z toho 7 dívek, na žádost zákonného zástupce, se kterým byla sepsána dohoda o umístění dítěte. Soud rozhodl usnesením o předběžném opatření o umístění 11 dětí, z toho 7 dívek.

Ostatním 13 dětem, respektive 11 dívkám a 2 chlapcům bylo poskytnuto plné přímé zaopatření v ZDVOP na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Žádné dítě nebylo přijato bez souhlasu zákonného zástupce.

Tabulka č. 1 Počet přijatých dětí dle způsobu jejich přijetí do ZDVOP.

	Způsob přijetí				Celkem
	Předběžné opatření	Vlastní žádost dítěte	Žádost ZZ	OSPOD	
Dívky	7	3	7	11	
Chlapci	4	3	1	2	
Celkem	11	6	8	13	

ZZ – zákonný zástupce

Zdroj: vlastní

Zejména z osobní dokumentace dětí vyplývá řada podstatných údajů, týkajících se jejich rodinné situace i následné pomoci. Ke konci roku 2019 zůstalo v ZDVOP celkem 7 ze sledovaných dětí (5 dívek a 2 chlapci), zbylé děti byly vráceny zpět do původního rodinného prostředí, nebo byly přemístěny do jiného vhodného zařízení ústavní.

Druhá stanovená výzkumná otázka má za cíl zodpovědět, **jaké byly v roce 2019 příčiny umístění dětí do zařízení.**

Tabulka č. 2 Důvody umístění dítěte do ZDVOP.

Důvody přijetí dítěte do ZDVOP	Počet případů
Zanedbání péče	17
Výchovné problémy	9
Hospitalizace pečující osoby	8
Výkon trestu odnětí svobody	2
Týrání dítěte	2
Celkem	38

Zdroj: vlastní

Nejčastějšími důvody, pro které byly děti umístěny do ZDVOP během roku 2019, bylo selhání povinností osoby zodpovědné za péči a výchovu dítěte. Jednalo se o zanedbání péče, které bylo často spojeno se závislostí pečující osoby na alkoholu či jiných návykových látkách. Zanedbání péče bylo důvodem přijetí u 17 dětí. Se zvyšujícím se věkem dětí se zastoupení tohoto důvodu jako jedné z příčin umístění dítěte do ZDVOP snižuje a roste počet případů umístění souvisejících s výchovnými problémy v rodině. Nejčastějším důvodem umístění do ZDVOP u dětí nad 15 let byly neshody v rodině. V roce 2019 se jednalo o 9 takových případů (6 dívek a 3 chlapci). U všech 6 dívek byl důvod, že jim zákonní zástupci zakazovali stýkat se s kamarády či partnery. Ve všech těchto případech se nakonec podařilo propuštění zpět do rodinného prostředí. Mezi další důvody umístění dítěte do ZDVOP patřil v roce 2019 nástup zákonného zástupce do výkonu trestu odnětí svobody a to ve 2 případech a ve 2 případech se jednalo o fyzické týrání dítěte. Relativně častým důvodem byla hospitalizace pečující osoby a to v 8 případech.

Třetí výzkumná otázka má zodpovědět, **jak dlouho umístění dětí v zařízení trvalo.**

Doba, kterou dítě stráví v zařízení, je velice různorodá. Co se týká dětí přijatých v roce 2019, v 11 případech se jednalo o příjmy na dobu kratší než jeden týden. Takto krátké pobyty jsou typické u mladších dětí, kdy rodiče jsou pod vlivem alkoholu a dítě je na noc umístěno do ZDVOP na žádost OSPOD.

U příjmů na základě žádosti OSPOD nebyla ani v jednom případě překročena lhůta stanovená pro umístění dítěte dle § 42, odst. 5 ZSPOD, která činí 6 měsíců. Pokud bylo dítě přijaté na základě žádosti OSPOD, strávilo ve ZDVOP v průměru 1 měsíc a 11 dní. Nejdelší pobyt trval 5 měsíců a 5 dní a nejkratší 2 dny.

Nejdelší dobu pobývají v ZDVOP děti umístěné na základě rozhodnutí soudu. Nejkratší pobyt trval 1 měsíc a 16 dní, nejdelší 10 měsíců a 3 dny. Ve všech případech nebyl návrat zpět do rodiny možný a hledalo se vhodné náhradní prostředí pro výchovu dítěte.

U příjmů do ZDVOP na základě vlastní žádosti dítěte, byla průměrná délka pobytu 3 měsíce a 27 dní. Nejdelší pobyt trval 11 měsíců a 26 dní, naopak nejkratší pobyt 2 dny.

V jenom případě byla tedy lhůta po 6 měsících prodlužována na základě předběžného opatření. V tomto případě se hledalo pro chlapce vhodné výchovné prostředí. Celková doba nepřetržitého pobytu dítěte v zařízení nepřesáhla ani v jednom případě dobu 12 měsíců dle § 42 odst. 5 ZSPOD.

U příjmů na základě žádosti zákonného zástupce byla ve 3 případech prodlužována lhůta stanovená pro umístění dítěte dle § 42, odst. 5 ZSPOD. Pokud bylo dítě takto přijaté, strávilo ve ZDVOP v průměru 4 měsíce a 14 dní. Nejdelší pobyt trval 9 měsíců a 16 dní a nejkratší 2 dny. Ve dvou případech se lhůta prodlužovala z důvodu zlepšování prostředí pro návrat dítěte zpět do rodiny.

U dívky, která strávila ve ZDVOP zmíněných 9 měsíců a 16 dní, bylo hledáno vhodné výchovné prostředí, neboť návrat do rodiny nebyl možný. Blíže bude případ popsán v rámci případových studií.

Z dat sledovaného ZDVOP vyplývá, že průměrná délka pobytu dítěte v ZDVOP za rok 2019 činila 3 měsíce a 26 dní.

V teoretické části bakalářské práce byly uvedeny způsoby, kterými dítě může být do ZDVOP přijato. Jednalo se o čtyři základní právní tituly, a to rozhodnutí soudu, žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností, na základě dohody se zákonným zástupcem či na žádost samotného dítěte.

Díky širokému spektru možností umístění dítěte do péče ZDVOP je možné zajistit ochranu a pomoc dětem v každé krizové situaci, jež může v jejich životě nastat. Podíváme-li se do statistik sledovaného ZDVOP za rok 2019, ze kterých byly čerpány jednotlivé případy, zjistíme, že nejvíce dětí bylo do ZDVOP přijato na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nejméně pak na základě žádosti samotného dítěte.

Poslední stanovenou výzkumnou otázkou má být zjištěno, **kam bylo dítě ze zařízení propuštěno.**

Z celkem 38 přijatých dětí jich bylo během roku 2019 do rodinného prostředí propuštěno 17. Jeden chlapec byl navrácen zpět do diagnostického ústavu pro mládež, ze kterého utekl do ZDVOP. Do dětského domova bylo propuštěno 5 dětí a 2 dívky byly propuštěny do domova pro osoby se zdravotním postižením. Pěstounská péče na přechodnou dobu byla využita u 6 dětí.

Zbýlých 7 dětí přijatých v roce 2019 bylo následně propuštěno v roce 2020.

Tabulka č. 3 Znázornění, kam byly děti ze ZDVOP propuštěny, dle způsobu jejich přijetí

Způsob přijetí	Propuštění dítěte do:					
	Rodina	Pěstounská péče	Dětský domov	DOZP	Diagnostický ústav	Jiné ZDVOP
Žádost ZZ	7	0	1	0	0	0
Žádost dítěte	4	0	1	0	1	0
OSPOD	6	4	1	0	0	2
Předběžné opatření	0	6	3	2	0	0
Celkem	17	10	6	2	1	2

DOZP – domov pro osoby se zdravotním postižením

Zdroj: vlastní

ZZ – zákonný zástupce

Propuštění do biologické rodiny bylo nejčastější u dětí, které byly přijaté na základě žádosti zákonného zástupce nebo na základě žádosti OSPOD. Pouze v jednom případě bylo dítě umístěné na žádost zákonného zástupce propuštěno do dětského domova. Děti pobývající ve ZDVOP na základě předběžného opatření nebyly ani v jednom případě navraceny zpět do biologické rodiny. Ve většině případů se jednalo o zanedbání péče o dítě, kdy se nepodařilo zlepšit podmínky pro výchovu dítěte během jeho pobytu v ZDVOP.

Do empirické části byly vybrány čtyři případy dětí, k jejichž přijetí do ZDVOP v roce 2019 došlo. Případy dětí byly tedy zvoleny náhodně. Tím byla zajištěna skutečnost, že každý případ za rok 2019 měl stejnou pravděpodobnost toho, že bude vybrán, a že se vyhnu subjektivnímu pohledu při výběru případů.

Výběr jsem provedla s pomocí náhodných čísel. Prvkům, zde jednotlivým případům za rok 2019 jsem nejdříve přiřadila pořadová čísla a z nich jsem následně vybrala čtyři náhodná čísla, konkrétně mechanismem výběru z osudí. V další části práce jsou popsány čtyři případy, kterými se ZDVOP v roce 2019 zabývalo.

4.6 Kazuistiky

Základní údaje o pobytu dítěte v ZDVOP

Jméno, příjmení a rok narození dítěte: Aneta Nováková, nar. 2003

Délka pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: 9 měsíců
14 dní

Nezletilá Aneta byla do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc přijata v srpnu 2019 na základě žádosti zákonného zástupce o umístění dítěte do ZDVOP. Důvodem pro umístění Anety do ZDVOP byl nástup matky k výkonu trestu odnětí svobody (dále VTOS), o dívku se neměl kdo postarat. Otec již léta o dívku nejevila zájem a s ostatními příbuznými se matka s dcerou nestýkaly. Aneta neměla dokončené základní vzdělání. Před umístěním do ZDVOP měla opakovaně nastoupit do 7.třídy ZŠ. Do školy však docházela pouze 2 měsíce a poté tam chodit přestala. Škola opakovaně upozorňovala OSPOD a Policii ČR na neplnění povinné školní docházky. Denisa měla již odchozených 9 let školní docházky, ale dokončené základní vzdělání neměla, protože dokončila jen 6. třídu. Zanedbání povinné školní docházky byl důvod umístění matky do VTOS. Cílem pobytu Anety v ZDVOP bylo především zajištění bezpečného prostředí a základních životních potřeb, tj. strava, ubytování, ošacení, hygiena, včetně odborné (psychologické) péče a vyřešení situace ohledně nedokončeného základního vzdělání. Předpokládaná doba pobytu Anety ve ZDVOP byla 6 měsíců, poté měla být matka z VTOS propuštěna.

Aneta při rozhovorech s psychologem ZDVOP uváděla, že má ze školy úzkosti. Aneta spolupracovala velice ochotně, měla snížené sebehodnocení. Při rozhovorech na téma návrat do školy plakala, byla neklidná. Aneta musela ve škole čelit posměškům ze strany spolužáků z důvodu nízkého socioekonomického prostředí.

Do školy se vrátit nechtěla, raději si chtěla udělat nějaký kurz. Rekvalifikační kurz pro Anetu nebyl možný z důvodu nedokončeného základního vzdělání. Jako nejlepší řešení byl shledán kurz pro dokončení základního vzdělání.

Ohledně doučování Anety byla kontaktována *EUROTOPIA.CZ*, o.p.s., bohužel se v té době potýkali s nedostatkem doučujících, a tak se doučování neuskutečnilo. Následně od listopadu začala Aneta navštěvovat kurz pro dokončení základního vzdělání. Z kurzů byla velice nadšená a neměla problém do nich docházet.

Na začátku prosince došlo u matky Anety k prodloužení trestu odnětí svobody do konce roku 2020 a byla řešena otázka dalšího umístění Anety. OSPOD hovořil také s Anetou, která chtěla raději zůstat ve ZDVOP, než by byla umístěna do dětského domova. V zařízení si již za tři měsíce zvykla a chtěla především ukončit kurz základního vzdělání. Ze strany OSPOD byla zjišťována možnost prodloužení pobytu Anety ve ZDVOP. V lednu 2020 si matka Anety podala žádost o podmíněčné propuštění z VTOS, které bylo možné v dubnu 2020. Podmíněčné propuštění z VTOS bylo zamítnuto. Pracovník OSPOD v únoru kontaktoval zařízení, že delší umístění Anety ve ZDVOP je možné jen na základě předběžného opatření, které bylo následně vydáno. V červnu zařízení obdrželo vykonavatelné rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy, umístění do dětského domova. Aneta byla na tento přesun připravována prostřednictvím terapií v ZDVOP.

Komunikace mezi Anetou a matkou během pobytu ve ZDVOP probíhala prostřednictvím písemné korespondence. Matka posílala Anetě jednou za měsíc dopis. Aneta z komunikace s matkou nebyla příliš nadšená a nechtěla jí na dopisy odpovídat. U Anety probíhala v rámci zařízení psychologická podpora. Cílem bylo zvýšit Anetě sebevědomí a sebedůvěru. Řešen vztah s matkou, Aneta velmi často ubíhala do minulosti či budoucnosti.

V rámci terapie použita například projektivní technika „3 životy“, diagnostikovány hodnoty a kompetence Anety. Dále „Kolo vlivů“, zaměření na vnitřní zdroje, náhled na oblasti, v nichž Aneta odmítala vidět vedle negativního působení také pozitivní vlivy – zejména pak rodinu. Terapie zaměřené na podporu sebedůvěry a poradenství zacílené na zvládnání stresu a úzkosti během zkoušek.

Aneta reflektovala spokojenost s pobytem v ZDVOP. Oceňovala, že se jí pracovníci ZDVOP věnují, pomáhají jí se školní přípravou. Spolupráce se zainteresovanými aktéry byla bezproblémová. Během pobytu se pracovníci zařízení zaměřili především na podporu a dokončení chybějícího vzdělání. Cíl pobytu byl naplněn. Aneta během pobytu dokončila kurz a získala základní vzdělání.

Základní údaje o pobytu dítěte v ZDVOP

Jméno, příjmení a rok narození dítěte: Adam Nový, nar. 2003

Délka pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: 3 měsíce a 10 dní

Nezletilý Adam byl do ZDVOP přijatý dne 3. 9. 2019 na základě vlastní žádosti, která byla později doplněna o písemný souhlas matky s pobytem v zařízení. Následně byl kontaktován OSPOD a informován o přijetí nezletilého chlapce, který se nechce vrátit zpět domů. Důvodem, proč se Adam rozhodl podat žádost o umístění do zařízení, byly dlouhodobé neshody s otcem a nevhodné bytové podmínky. Adam studoval 2. ročník střední školy. Bydlel v bytě společně s otcem a jeho partnerkou, mladší sestrou a dalšími dvěma dětmi otcovy partnerky. V té době otec se svou partnerkou očekávali narození dalšího potomka. Adam se ihned po přijetí k pobytu začlenil do kolektivu ostatních dětí a bez problému komunikoval s pracovníky ZDVOP.

Adam měl další dva sourozence. Starší sestra Aneta (22 let) a Adélu (14 let). Rodiče dětí byli již dva roky rozvedení. Adam se svou mladší sestrou Adélou byli svěřeni do péče otce. Zletilá sestra Adéla bydlela se svým dvouletým synem u matky. Rodina se již delší dobu potýkala s finančními problémy, matka byla v insolvenci, a i to byl důvod, proč děti byly svěřeny do péče otce. Matka měla také nevyhovující bydlení.

Při běžných rozhovorech se sociální pracovníci či pracovníky přímé péče se Adam vyjadřoval o otci spíše negativně. Vzájemná komunikace mezi nimi byla poměrně špatná, docházelo k hádkám. Důvodem neshod s otcem byla Adamova orientace, neboť je homosexuál. S tímto faktem se otec nemohl smířit.

Sociální pracovnice ZDVOP jednala také s matkou Adama. S tou bylo projednáváno, zda by nebylo možné, aby Adam bydlel s ní. Sama si z finančních důvodů větší bydlení dovolit nemohla. Sociální pracovnice matku odkázala na jiná pomáhající zařízení, kde by ji s finanční stránkou mohli lépe poradit. Následně bylo také projednáváno internátní bydlení. Matka na zaplacení internátu prostředky neměla. Dle jejích slov se pokusila několikrát spojit s otcem Adama a domluvit se na společné platbě, ten jí údajně sdělil, že s ní nic řešit nebude. Měli mezi sebou velmi napjaté vztahy. Projednávána byla možnost požádat o prospěchové nebo sociální stipendium pro Adama.

Při jednání bylo aktivně spolupracováno s OSPOD. Případ byl řešen na případových konferencích. Cílem těchto konferencí byla výměna informací, zhodnocení aktuální situace dítěte a jeho rodiny, vytvoření a propojení podpůrné sítě a nalezení optimálního řešení a plánování společného postupu. Probíhaly také terapie v rámci Asistenčního, mediačního a terapeutického centra ¹(dále jen „AMT“).

---

¹ <https://opava.eurotopia.cz/index-amt.php>

Jedná se o organizaci, která poskytuje komplexní služby rodinám s dětmi v rozvodové, rozchodové nebo obdobné krizové situaci, případně osobám blízkým rodině. Otec Adama do centra ale odmítal docházet. Domníval se, že všichni jsou proti němu a zastávají se jen Adama. Další komunikace ohledně situace Adama probíhala především s matkou. V polovině listopadu otec Adama následně přestal komunikovat i s OSPOD, vypadalo, že vše bude muset být řešeno soudní cestou. OSPOD aktivně spolupracoval a ZDVOP a AMT.

Při rozhovorech s Adamem se sociální pracovnice dotazovala, jak on sám by si další postup představoval. Jako nejlepší řešení shledal v internátním bydlení a na víkendy chtěl být u mamky. Koncem listopadu byl podán návrh na svěřeni Adama do péče matky. Na jednáních v rámci AMT se rodiče nebyli schopni na ničem dohodnout, problém byl především ze strany otce. Další jednání probíhaly ze strany OSPOD, jako nejlepší řešení situace se jevílo zajištění internátního bydlení, které Adamova škola nabízela. OSPOD musel počkat na vyjádření soudu. V prosinci byl Adam v zařízení už třetí měsíc a už měl obavy, co s ním bude dále. Měl pocit, že se jeho situace od příchodu do zařízení vůbec nezměnila. Adam byl velice znepokojený vzniklou situací.

Na začátku prosince kontaktovala ZDVOP sociální pracovnice z OSPOD a sdělila, že už nespátřuje důvody dalšího umístění Adama v ZDVOP. Došlo ke zlepšení bytové situace na straně matky. Našla si větší podnájem, kde Adam měl k dispozici vlastní pokoj, a tak klid na učení. Adam byl ze zařízení propuštěn dne 13. 12. 2019

Pracovníci zařízení po celou dobu podporovali Adama ve formování jeho zájmů. Adam se mohl věnovat svým koníčkům, aktivně se zapojovat do plánovaných aktivit. Aktivně bylo zjišťováno, proč dítě požaduje změnit svou situaci a jaké by pro ně bylo nejlepší řešení.

Důležité bylo podporovat komunikaci mezi dítětem a zákonnými zástupci. Komunikace probíhala jak s otcem a matkou dítěte. Byly jim doporučeny rodinné terapie v AMT. Sociální pracovnice ZDVOP matku odkázala na další pomáhající organizaci. Tato schopnost odkázat na další pomáhající organizace je velice důležitá. Lze konstatovat, že ochota rodiče spolupracovat se zapojenými stranami je k vyřešení rodinné situace důležité. Nemuselo být využito umístění Adama do ústavního zařízení. Primární je vrátit dítě do jeho přirozeného, rodinného prostředí, což se podařilo.

Základní údaje o pobytu dítěte v ZDVOP

Jméno, příjmení a rok narození dítěte: Erik Malý, nar. 2006

Délka pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: 2 dny

Nezletilý byl do ZDVOP přijati v září 2019 na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností o umístění dítěte do ZDVOP. Žádost byla opatřena písemným souhlasem zákonného zástupce, v tomto případě matky nezletilého. Důvodem umístění dítěte do ZDVOP byla nedostatečná péče ze strany rodičů a ztráta bydlení. Nebyla shledána žádná jiná osoba, která by byla schopna a ochotna převzít péči o nezletilého. Ze strany OSPOD byl podán návrh na předběžné opatření – umístění dítěte do dětského domova. Erikovi byla po dobu pobytu v ZDVOP poskytnuta potřebná péče. Měl silně zavšivené vlasy, zanedbanou kůži a byl velice hladový. Po seznámení s novým prostředím a ostatními dětmi se ihned adaptoval a neměl problém s komunikací. Ihned si aktivně hrál s ostatními, nesmutnil a nové prostředí hodnotil velice pozitivně, velmi se mu líbil jeho pokoj. Erik strávil v ZDVOP jen jednu noc. Následující den byl na základě předběžného opatření přemístěn do dětského domova.

Základní údaje o pobytu dítěte v ZDVOP

Jméno, příjmení a rok narození dítěte: Alexandra Fryčová, nar. 2002

Délka pobytu v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: 5 měsíců 15 dní

Nezletilá Alexandra byla do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc přijata v březnu 2019 na základě předběžného opatření. Důvodem umístění dítěte do ZDVOP bylo ohrožení dítěte na zdraví ze strany rodičů, fyzické týrání dítěte. Alexandra měla na kostrči rozsáhlý dekubit a menší v oblasti nohou. Toto bylo způsobeno nevhodnou péčí ze strany rodičů. Alexandra byla podle všeho rodiči přivazována k posteli. Kromě toho měla diagnostikovanou mentální retardaci a genetickou epilepsii.

Alexandra byla několik dní hospitalizována v nemocnici, proto byl skutečný příjem do ZDVOP uskutečněn až 1. dubna 2019.

Ze strany zařízení musela být zajištěna polohovací postel. Alexandra byla na počátku smutná, nekomunikovala, hodně odpočívala a celkově byla oslabená. Postupem času se adaptovala, měla ráda kontakt a přítomnost druhých lidí. Po pár týdnech v ZDVOP se její zdravotní stav zlepšoval. Díky péči pracovníků zařízení a pravidelným kontrolám v nemocnici se jí dekubity začaly zacelovat. Dokázala pít sama z hrníčku a do úst si vkládat menší kousky potravin, což na začátku pobytu v ZDVOP nedokázala. Zhruba po třech měsících se s dopomocí pracovníků dokázala postavit a ujít pár kroků. Snažila se vyslovovat jednoduché věty. Během celého pobytu bylo cílem především zlepšení zdravotního stavu, péče o dekubity. V rámci fyzioterapie docházelo k protahování zkráceného svalstva. K Alexandře v rámci zařízení docházel speciální pedagog, kdy cílem byl rozvoj grafomotorických schopností, hmatové vnímání či řečová výchova.

Alexandru během pobytu ve ZDVOP pár krát navštívila matka společně se sestrou a babičkou.

Při návštěvách se matka divila, jak je možné, že Alexandra nechodí a má zhoršený zdravotní stav. Doma údajně normálně chodila a byla zdravá.

V rámci komunikace s OSPOD bylo předběžné opatření prodlouženo do června 2019 a následně mělo dojít k umístění Alexandry do Benjamínu Havířov. Což je domov pro osoby se zdravotním postižením poskytující odpovídající, bezpečné zázemí dětem se zdravotním postižením, které prozatím nemohou žít v rodinném prostředí². Z důvodu plné kapacity by však toto umístění bylo zdlouhavé. V červnu proběhla návštěva pracovníků Síria, kde bylo možné umístění Alexandry, v rámci domova pro osoby se zdravotním postižením. Posláním této služby je poskytovat celoroční pobytovou sociální službu dětem, mládeži a dospělým s těžkým mentálním a kombinovaným zdravotním postižením³. Na začátku července proběhl soud, který rozhodl o umístění nezletilé do domova pro osoby se zdravotním postižením Sírius. Alexandra byla ze ZDVOP propuštěna v září 2019. V tomto případě se jednalo o zcela novou situaci i pro samotné pracovníky přímé péče. Do ZDVOP jsou umisťovány všechny děti, které vyžadují pomoc, a to i se zdravotními problémy. Ošetřování samotných dekubitů bylo pro většinu pracovníků zcela novou situací, kterou nakonec ale všichni zvládli.

---

² https://www.benjaminpetrvald.cz/?page_id=224

³ <https://sirius-opava.cz/>

4.7 Shrnutí

V této části bakalářské práce budou shrnuty výsledky získané z výzkumného šetření. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje umístěným dětem krizovou, krátkodobou pomoc v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. K naplnění hlavního cíle byly na začátku výzkumného šetření stanoveny výzkumné otázky, které byly postupně zodpovězeny.

První výzkumnou otázkou byla VO1: **Na základě jakých skutečností jsou děti přijímané do zařízení a na základě jakého podnětu dle odst. 2 § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů?**

Za sledované období roku 2019 proběhlo v rámci ZDVOP celkem 38 přijetí. Z celkového počtu 38 dětí umístěných v ZDVOP za zkoumané období přišla naprostá většina z biologické rodiny. Zjištěná data poukázala, že děti byly ve sledovaném období nejčastěji přijaté na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a to v třetině případů. Druhým nejčastějším podnětem byl příjem dětí na základě předběžného opatření, konkrétně se jednalo o 11 případů. Z empirického šetření dále bylo zjištěno, že přibližně čtvrtina dětí byla do ZDVOP umístěna na základě žádosti zákonného zástupce. Žádosti samotného dítěte o přijetí do ZDVOP byly nejméně zastoupeným důvodem umístění a to v 6 případech. Žádné dítě nebylo přijato bez souhlasu zákonného zástupce.

Druhá výzkumná otázka byla VO2: **Jaké byly příčiny umístěných dětí do zařízení?**

Z empirického šetření vyplynulo, že nejčastějšími důvody, pro které byly děti umístěny do ZDVOP během roku 2019, bylo selhání povinností osoby zodpovědné za péči a výchovu dítěte. Jednalo se o zanedbání péče, které bylo často spojeno se závislostí pečující osoby na alkoholu či jiných návykových látkách. Zanedbání péče bylo důvodem přijetí u poloviny přijatých dětí. Empirickým šetřením bylo zjištěno, že u dětí nad 15 let byly nejčastějšími důvody přijetí neshody v rodině. Ve sledovaném období tento důvod představoval čtvrtinu všech příjmů. Ze zkoumaných dat bylo zjištěno, že ve všech těchto případech se nakonec podařilo propuštění zpět do rodinného prostředí. Důvodem propuštění bylo téměř výhradně zlepšení podmínek v rodině. Zde sehrávalo důležitou roli odkazování na další specializované organizace, poskytující zejména rodinné terapie.

Dalším zjištěným a výrazně zastoupeným důvodem bylo umístění dítěte do ZDVOP z důvodu hospitalizace pečující osoby. Velmi malé procento je tvořeno dětmi, které byly do zařízení umístěny z důvodu týrání. Podezření z týrání bylo důvodem přijetí u jednoho dítěte

Třetí výzkumná otázka byla VO3: **Jak dlouho umístění dítěte v zařízení trvalo?**

Empirickým šetřením bylo zjištěno, že doba, kterou dítě stráví v zařízení, je velice různorodá. Co se týká dětí přijatých v roce 2019, ve třetině případů se jednalo o příjmy na dobu kratší než jeden týden. Dle dat se tyto krátkodobé pobyty týkaly především mladších dětí, jejichž rodiče byli pod vlivem alkoholu a dítě bylo na noc umístěno do ZDVOP a následně propuštěno. Nejdelší dobu pobývaly v ZDVOP děti, které byly umístěny na základě rozhodnutí soudu.

Délka pobytu zde byla nejdelší především z důvodu, že ve všech případech nebyl návrat zpět do rodiny možný a hledalo se vhodné prostředí pro výchovu dítěte. Tuto skupinu tvořila zhruba třetina všech případů.

Empirickým šetřením nebylo zjištěno, že by celková doba nepřetržitého pobytu dítěte v zařízení přesáhla dobu 12 měsíců dle § 42 odst. 5 ZSPOD.

Čtvrtá výzkumná otázka byla VO4: **Kam bylo dítě propuštěno?**

Výzkumně šetření ukázalo, že v polovině případů se podařilo navrátit děti zpět do jejich původního rodinného prostředí. Propuštění do biologické rodiny bylo nejčastější u dětí, které byly přijaté na základě žádosti zákonného zástupce nebo na základě žádosti OSPOD. V necelé třetině případů byla u dětí využita přechodná pěstounská péče. U třetiny případů byla následně využita ústavní výchova. Děti pobývajících ve ZDVOP na základě předběžného opatření nebyly ani v jednom případě navraceny zpět do biologické rodiny. Ve většině případů se jednalo o zanedbání péče o dítě, kdy se nepodařilo zlepšit podmínky pro výchovu dítěte během jeho pobytu v ZDVOP.

V souladu s posláním ZDVOP má být pobyt dítěte v zařízení dočasným, a ne dlouhodobým řešením situace dítěte. V případech uvedených v případové studii bylo přijetí dítěte do ZDVOP vždy odůvodněné, kdy důvody pro přijetí byly různorodé. V uvedených případech byl hlavní účel ZDVOP vždy dodržen. Situace ohroženého dítěte byla v jednotlivých případech vyřešena v relativně krátké době. V žádném uvedeném případě nepřesáhla doba umístění dítěte v ZDVOP maximální možnou dobu pobytu uvedenou v § 42, odst. 5 ZSPOD. Nejdelší dobu ve ZDVOP strávila Aneta, u které se v průběhu pobytu změnila situace její matky a hledalo se vhodné výchovné prostředí. Všeobecně platí, že nejdelší dobu pobývají v ZDVOP děti zde umístěné na základě rozhodnutí soudu.

Případová studie umožnila alespoň částečně přiblížit situace ohrožených dětí umístovaných do ZDVOP.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje umístěným dětem krizovou, krátkodobou pomoc v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V uvedených případech byl hlavní účel ZDVOP vždy dodržen a situace ohroženého dítěte byla v jednotlivých případech vyřešena v relativně krátké době. U žádného dítěte v případové studii nepřesáhla doba umístění dítěte v ZDVOP maximální možnou dobu pobytu uvedenou v § 42, odst. 5 ZSPOD.

4.7.1 Diskuse

Důležitou roli při práci s ohroženými dětmi sehrávají odborní pracovníci ZDVOP, kteří se snaží ohroženým dětem poskytovat tu nejlepší péči a vyřešit či zlepšit situaci dítěte. Rozsah činností pracovníků ZDVOP je různorodý, což se prokázalo i v případové studii, kdy se odborní pracovníci ZDVOP aktivně podíleli na řešení nepříznivé životní situace ohroženého dítěte.

V praxi je velice důležitá spolupráce multidisciplinárních týmů. Ze své praxe s ohroženými dětmi vnímám velice důležité využívat spolupráce s odborníky z řad lékařů, psychologů a sociálních pracovníků. Psychologická pomoc je pro děti, které se najednou ocitnou v cizím prostředí velice důležitá, bohužel v praxi není tak využita jak by měla. V zařízení by měl být dětem k dispozici psychologický pracovník.

V budoucnu by se mělo pokračovat v monitorování důvodů umístování dětí do DC Čtyřlístek a vytvářet možné strategie plánu péče o děti a jejich rodiny. Primárním cílem by měl být návrat dítěte do biologické rodiny a prohlubovat spolupráci se všemi aktéry péče o ohrožené dítě, nejen s rodinou samotnou.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na ohrožené dítě umístěné do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tato zařízení jsou zařízeními poskytujícími ochranu a pomoc dětem, které se z nejrůznějších příčin nacházejí v ohrožující situaci. Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje umístěným dětem krizovou, krátkodobou pomoc v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V teoretické části bakalářské práce byly definovány základní pojmy, související s tématem ohroženého dítěte. V první části byly definovány pojmy rodina, její funkce a poruchy. Značná část druhé kapitoly teoretické části byla věnována problematice syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Tato problematika patří k nejzávažnějším problémům v péči o dítě. Během svého zaměstnání ve ZDVOP se dennodenně setkávám s dětmi, které jsou oběti syndromu CAN, a to nejčastěji ze strany svých rodičů. V další části jsem se zaměřila na popis současného systému péče o ohrožené děti v České republice. Byla vyjmenovaná zařízení sociálně-právní ochrany dětí a s ohledem na cíl práce byla větší část věnována popisu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Poslední část této kapitoly byla zaměřená na charakteristiku konkrétního zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Informace uvedené v bakalářské práci jsem čerpala prostřednictvím dostupné literatury, odborných článků a publikací.

V empirické části jsem s využitím metody smíšeného výzkumu, konkrétně formou případové studie zjišťovala, zda je ohroženému dítěti poskytována krizová, okamžitá, krátkodobá pomoc, v souladu s § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Případy uvedené v případové studii v empirické části bakalářské práce byly čerpány ze spisové dokumentace Dětského centra Čtyřlístek v Opavě. Případová studie umožnila alespoň částečně přiblížit situace ohrožených dětí umístovaných do ZDVOP.

Na základě analýzy dokumentace zařízení bylo zjištěno, že děti za sledované období přicházely do zařízení především na základě podnětu obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Nejčastějším důvodem umístění dětí bylo především zanedbání ze strany vychovatelů. Rodiče nebyli schopni zajistit řádnou výchovu, což mělo za následek špatný vliv především na sociální a psychický vývoj dětí. Důležitým zjištěním v rámci empirické části bylo, že všechny příjmy dětí byly odůvodněné. To se ukázalo také v rámci případové studie, kdy přijetí dítěte do ZDVOP bylo odůvodněné a důvody pro přijetí byly v uvedených případech různorodé.

V uvedených případech byl hlavní účel ZDVOP vždy dodržen a situace ohroženého dítěte byla v jednotlivých případech vyřešena v relativně krátké době. U žádného dítěte v případové studii nepřesáhla doba umístění dítěte v ZDVOP maximální možnou dobu pobytu uvedenou v § 42, odst. 5 ZSPOD.

Seznam použité literatury

- Dunovský, J., (1999). *Sociální pediatrie*. Praha: Grada.
- Hanušová, J., (2006). *Násilí na dětech – syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí.
- Helus, Z., (1987). *Vyznat se v dětech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*, 65(2), 113-142.
- Matoušek, O., (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť* (3. vyd). Praha: Sociologické nakladatelství.
- Matoušek, O., (2008). *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
- Matoušek, O., & Pazlarová, H. (2010). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál.
- Miovský, M., (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Možný, I., (2006). *Rodina a společnost*. Praha: SLON.
- Pemová, T., & Ptáček, R. (2012). *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Portál.
- Špeciánová, Š. (2003). *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde.

Seznam použitých zdrojů

Barvínková, J., & Paloncyová, J. (2012). *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umisťování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Citováno 3. října 2020. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_342.pdf

FOD. (2021). *O týrání*. Citováno 9. března 2021. Dostupné z: <http://www.fod.cz/nase-cinnost/o-tyrani>

MPSV ČR. (2019). *Inovace v práci s ohroženými dětmi a rodinami*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Citováno 21. září 2020. Dostupné z: file:///C:/Users/hendr/Downloads/Publikace_Inovace-v-praci-s-ohrozenymi-detmi-a-rodinami_final.pdf

MPSV ČR. (2014). *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Citováno 29. září 2020. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_ZDVOP_051214.pdf/71a19ef0-c25d-206b-e610-ea88e61ad442

MPSV ČR. (2020). *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. Citováno 16. září 2020. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>

OSPOD (2020). *Syndrom CAN*. Citováno 6. září 2020. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

SOS dětské vesničky (2013). *Metodika procesu deinstitucionalizace*. Sdružení SOS dětských vesniček. Citováno 6. září 2020. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/app/uploads/2017/12/metodika-procesu-deinstitucionalizace.pdf>

Špeciánová, Š. (2007). *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. Citováno 28. září 2020. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140514201325/http://www.viod.cz/editor/assets/download/SPOD.pdf>

Seznam použité legislativy

Česko. (2020). *Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník*. Citováno 5. září 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Česko. (2020). *Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte*. Citováno 5. září 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

Česko. (2020). *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochrany dětí*. Citováno 6. září 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Seznam zkratek

CAN – Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

ČR – Česká republika

Čl. - článek

Kol. - kolektiv

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

Odst. – odstavec

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Vyd. - vydání

ZDVOP – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SPOD – sociálně-právní ochraně dětí

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Počet přijatých dětí dle způsobu jejich přijetí do ZDVOP.

Tabulka č. 2 Důvody umístění dítěte do ZDVOP.

Tabulka č. 3 Znárodnění, kam byly děti ze ZDVOP propuštěny, dle způsobu jejich přijetí.